

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра економіки, права та управління бізнесом

Допущено до захисту

Завідувач кафедри

“___” травня 2019 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня бакалавра

зі спеціальності 6.030504 «Економіка підприємства»

на тему:

**«РОЗРОБКА ПРОГРАМ ПІДТРИМКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОГО
СЕРЕДОВИЩА В РЕГІОНІ (НА ПРИКЛАДІ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ)»**

Виконавець:

студент ФЕУП

Захарченко Юлія Андріївна _____

Науковий керівник:

д.е.н, доцент

Сментина Наталія Валентинівна _____

Одеса 2019

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РЕГУЛЮВАННЯ	
ПІДПРИЄМНИЦЬКОГО СЕРЕДОВИЩА	
1.1. Підприємницьке середовище та його складові елементи	5
1.2. Роль держави у формуванні підприємницького середовища	12
1.3. Розробка програм підтримки розвитку підприємництва як важливий елемент регулювання підприємницького середовища	20
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СТАНУ РОЗВИТКУ ТА ПІДТРИМКИ	
ПІДПРИЄМНИЦТВА В ОДЕСЬКІЙ ОБЛАСТІ	
2.1. Стан та основні показники розвитку підприємництва на території Одеської області	26
2.2. Інституції підтримки підприємництва в регіоні	33
2.3. Огляд програм підтримки підприємництва в Одеській області ..	40
РОЗДІЛ 3. ЗАХОДИ ПІДТРИМКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОГО	
СЕРЕДОВИЩА В ОДЕСЬКІЙ ОБЛАСТІ	
3.1. Фактори та умови формування підприємницького середовища Одеської області	47
3.2. Інструменти підтримки підприємницького середовища в регіоні	51
ВИСНОВКИ	61
Список використаних джерел	64
Додатки.....	68

ВСТУП

Актуальність теми. Підприємництво за своєю економічною суттю виступає чинником розвитку економіки, оскільки створення нових підприємницьких структур та їх успішне функціонування є основою економіки регіону та країни загалом. Як економічне явище підприємництво забезпечує генерування нових ідей, мобілізацію та ефективне використання ресурсів, раціональну організацію праці і виробничих процесів, що створює нову додану вартість й є ключовим у розвитку економіки. Проте ціла низка чинників має вплив на розвиток підприємництва.

Нормальний процес функціонування підприємництва можливий за наявності певної суспільної ситуації – підприємницького середовища.

Розробка програм підтримки підприємництва та розвитку підприємницького середовища вкрай важливий інструмент державного регулювання, що переслідує за мету створення сприятливих умов для розвитку малого та середнього підприємництва шляхом спрямування дій місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, суб'єктів підприємництва, громадських організацій та об'єднань підприємців для підвищення їх ролі у вирішенні завдань соціально-економічного розвитку та забезпечення конкурентоспроможності регіону. Вони мають сприяти забезпеченню подальшого розвитку інвестиційно інноваційної діяльності, зайнятості населення, створенню сприятливих умов для розвитку суб'єктів господарювання, удосконаленню інфраструктури, фінансової підтримки та ресурсного забезпечення.

Підприємницьке середовище досліджували у своїй роботі такі українські науковці: О. Босик, Ю. Гудзь, О. Кавтиш, А. Ковальов, Ю. Лупенко, І. Павлішенко, Н. Сментина, Б. Соркін, Т. Ткаченко та ін. Більшість авторів приділяють увагу правовому забезпеченню підприємницької діяльності та державній політиці підтримки малого бізнесу.

Мета роботи – теоретичні, методичні та прикладні аспекти розробки програм підтримки розвитку підприємницького середовища.

Для досягнення поставленої мети поставлено ряд завдань:

- 1) дослідити сутність поняття «підприємницьке середовище» та визначити його складові елементи;
- 2) визначити роль держави у формуванні підприємницького середовища;
- 3) розглянути особливості розробки програм підтримки розвитку підприємництва;
- 4) дослідити стан та основні показники розвитку підприємництва на території Одеської області;
- 5) з'ясувати інституції підтримки підприємництва в регіоні;
- 6) проаналізувати програми підтримки підприємництва в Одеській області;
- 7) визначено фактори та умови формування підприємницького середовища Одеської області;
- 8) запропоновано інструменти підтримки підприємницького середовища в регіоні.

Предмет дослідження – сукупність теоретичних та прикладних аспектів планування розвитку підприємництва в регіоні.

Об'єкт дослідження – планування розвитку підприємницького середовища Одеської області.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої в роботі мети було використано сучасні методи дослідження: аналізу, синтезу, конкретизації – для дослідження теоретичних аспектів проблеми, статистичного аналізу – для оцінювання стану функціонування підприємництва в Одеській області; проблемно-орієнтовний метод – для формування інструментів активізації підприємницького середовища регіону. Для наочного представлення результатів дослідження використалися графічний та табличний метод обробки даних.

Інформаційною базою дослідження слугували наукові публікації українських та зарубіжних вчених, нормативно-законодавчі акти України, дані офіційної статистики, матеріали з інтернет, що торкаються проблематики підприємницького середовища.

ВИСНОВКИ

1. Підприємницьке середовище у науковій літературі узагальнює у собі певні умови, які створюються в суспільстві і впливають на розвиток і функціонування бізнесу. Ключовими чинниками формування підприємницького середовища є наявність та доступність основних компонентів для організації підприємницької діяльності, співвідношення фіскальної та економічної функції податків, загальну економічну стабільність у державі тощо. Додатковими чинниками є наявність державної підтримки підприємництва, інфраструктура, яка сприяє розвитку підприємницьких структур, процедура їх реєстрації тощо.

2. Успішний розвиток підприємництва можливий лише в умовах ефективної дії ринкових механізмів, забезпечення здорової конкуренції, створення сприятливого клімату та раціональної підтримки з боку держави. Державне регулювання підприємництва є складовою економічної політики як центральних органів державного управління, так і регіональних та місцевих владних структур. Воно являє собою сукупність форм, методів і інструментів, за допомогою яких держава впливає на діяльність суб'єктів господарювання, ринкову кон'юнктуру з метою створення сприятливих умов для функціонування ринку й задоволення соціально-економічних потреб суспільства. Важливим елементом регулювання є система державного прогнозування, програмування та коротко- і середньострокового планування.

3. Метою розробки регіональних програм підтримки розвитку підприємництва є створення сприятливих умов для розвитку підприємства, підвищення економічних показників розвитку регіону, розвитку пріоритетних галузей економіки регіону та забезпечення зайнятості населення шляхом заохочення суб'єктів господарювання до розвитку їх діяльності. Програми розробляються місцевими державними адміністраціями та органами місцевого самоврядування на середньостроковий та довгостроковий період.

4. Одеська область – приморський і прикордонний регіон України, розташований на південному заході країни. За кількістю суб'єктів

господарювання Одеська область посідає 4 місце в державі. У загальній структурі суб'єктів господарювання кількість суб'єктів господарювання регіону становить 7,1%.

У загальній кількості суб'єктів господарювання регіону вагому частку посідають фізичні особи-підприємці – 81,2%, частка малих підприємств становить – 18%. Натомість за обсягами реалізованої продукції передові позиції посідають середні підприємства – 39,5%, на другому місці – малі підприємства з часткою 26,6%. Частка малих підприємств у загальній кількості підприємств регіону має тенденцію до зростання.

Найбільш популярними видами бізнесу в регіоні є оптова та роздрібна торгівля, операції з нерухомим майном, професійна, наукова та технічна діяльність, інформація та телекомунікації. У 2018 році найбільше суб'єктів малого та середнього підприємництва здійснювали діяльність у сфері оптової та роздрібної торгівлі (43,1%), операцій з нерухомим майном (7,0%), інформації та телекомунікацій (6,2%), сільського господарства (6,2%), транспорту (5,4%), професійної, наукової та технічної діяльності (5,3%), промисловості (5,1%), готельно-ресторанного господарства (4,1%), адміністративного, допоміжного обслуговування (3,3%), будівництва (3,0%).

5. Розвиток або формування мережі ефективних інституцій підприємництва регіону набуває все більшого значення для розширення підприємницької діяльності. В Одеській області функціонує 3 бізнес-центри (не враховуючи бізнес-центри, що функціонують у м. Одеса), діє 4 фонди підтримки підприємництва, 20 об'єктів інфраструктури створені за участі місцевих органів влади, 38 громадських об'єднань підприємців, 27 координаційних рад.

6. У регіоні існує певний позитивний досвід підтримки малого і середнього підприємництва. Зокрема затверджена Обласна цільова Програма розвитку конкурентоспроможності малого та середнього підприємництва на 2017-2020 роки, розроблено низку програм фінансової підтримки підприємців, проводиться інформаційна підтримка підприємницької діяльності та інші заходи. Кожна місцева програма пов'язана із підтримкою підприємств провідних і стратегічно

важливих галузей національного господарства має специфічний характер, проте повинна орієнтована на локальні особливості і вирішує соціально-економічні проблеми відповідної території.

7. Результати SWOT-аналізу підприємницького середовища Одеської області свідчать на користь значних можливостей у розвитку підприємництва, що дозволило визначити пріоритетні завдання розвитку підприємництва, у числі яких запропоновано вдосконалення та поглиблення регуляторної реформи, якісне реформування системи надання адміністративних послуг; фінансово-кредитна та інвестиційна підтримка малого підприємництва; розвиток інфраструктури підтримки малого підприємництва та інші.

8. Ситуація з підприємництвом в регіоні вимагає заходів щодо стимулювання не тільки його створення, але й подальшого розвитку. Сукупність запропонованих заходів представлено у розрізі таких груп: ефективне регуляторне середовище та інформаційна підтримка; фінансово-кредитна та інвестиційна підтримка бізнесу; розвиток інфраструктури підтримки підприємництва.

Найдоцільнішою формою організації такого стимулювання є створення за сприянням влади або за ініціативою самих підприємців регіональних центрів підтримки підприємництва. Роль місцевих органів виконавчої влади й органів місцевого самоврядування – бути провідними інституціями створення і підтримки сприятливого середовища для розвитку підприємництва як основного чинника вдосконалення структури регіональної економіки.

Список використаних джерел

1. Економіка і планування бізнесу. Наукове видання / Наукові керівники: д.е.н., проф. Кучеренко В.Р., д.е.н., проф. Бутенко А.І. – Одеса, 2004. – 458 с.
2. Розвиток підприємництва в Україні / Ю. Лупенко та ін. ; кер. авт. кол. П.І. Гайдуцький. Київ : Нора-друк, 2003. 248 с.
3. Ткаченко Т.П., Кавтиш О.П. Підприємницьке середовище функціонування малого бізнесу в Україні. Економічний вісник НТТУУ «КПІ». – 2012. – № 16. – С. 41–47.
4. Говорушко Т.А. Мале підприємництво у Харчовій промисловості України: [монографія] / Т.А. Говорушко. – К.: НУХТ, 2007. – 391 с.
5. Асаул А.Н. Организация предпринимательской деятельности: Учебное пособие / А.Н. Асаул, М.П. Войнаренко. – Санкт-Петербург – Хмельницький: Изд-во «Универ» ТУП, 2001. – 392 с.
6. Гудзь Ю.Ф. Підприємницьке середовище та його вплив на ефективність господарської діяльності малих підприємств (на прикладі харчової промисловості Волинської області) : дис. канд. екон. наук: 08.00.04 / Гудзь Юрій Федорович; Національний ун-т харчових технологій. - К., 2011. – 266 с.
7. Кредісов В.А. Підприємництво в Україні: суть, типи та умови формування / В.А. Кредісов, - К.: Знання України, 2003. – с. 19.
8. Сімків Л.Є., Клюба Е.Я. Проблеми соціально-економічного розвитку Івано-Франківської області та шляхи їх вирішення в умовах диспропорційності економічного зростання. Інноваційна економіка. – 2013. –№ 11. – С. 90–97.
9. Івасів І.І., Запужляк І.Б. Підприємницьке середовища та його роль у розвитку Прикарпаття // Причорноморські економічні студії. – 2018. – Випуск 36. – С. 23-28.
10. Соркін Б.М. Державне регулювання підприємницької діяльності в ринкових умовах: методи, засоби та цілі // Наукові праці МАУП, 2013, вип. 1(36), С. 85–88.
11. Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності

- 1160-IV, редакція від 26.11.2016 р.) // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004, № 9, ст. 79.
12. Чистов С.М., Никифоров А.Є., Куценко Т.Ф. Державне регулювання економіки. – К. : КНТУ. – 2004. – с. 433.
13. Сментина Н.В. Національна економіка: навч. посіб. / Н. В. Сментина, Л. М. Гейко. – Одеса: ОНЕУ, 2012. – 315 с.
14. Павліщенко І. Б., Босик О. В. Державне регулювання підприємництва в Україні: напрямки та пріоритети // Збірник науково-технічних праць. – Львів, 2009. – С. 258–263.
15. Лічак Д. В. Узгодження приватних і публічних інтересів в сфері господарської діяльності (на прикладі державної підтримки суб'єктів господарювання) // Наше право. – 2011. – № 2. – Ч. 2. – С. 107–113.
16. Гой І. В. Підприємництво [текст] : навч. посіб. / І. В. Гой, Т. П. Смелянська – К. : «Центр учбової літератури», 2013. – 368 с.
17. Економічний розвиток регіону на основі активізації підприємницької діяльності: монографія / За заг. ред. док. економ. наук, професора А.І. Ковальова — Одеса: Атлант, 2014. — 178 с.
18. Методичні рекомендації щодо формування і реалізації регіональних та місцевих програм розвитку малого і середнього підприємництва : Наказ Державної служби України з питань регуляторної політики та розвитку підприємництва від 18.09.2012 № 44. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua>.
19. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва: Закон України № 4618-VI, редакція від 22.03.2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua>.
20. Про стимулювання розвитку регіонів: Закон України № 2850-IV, редакція від 02.12.2012. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua>.
21. Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України № 1602-III, редакція від 02.12.2012 р.

- [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua>.
22. Про затвердження Порядку розроблення та виконання державних цільових програм : Постанова КМУ 31 січня 2007 р. № 106 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua>.
23. Щербина В. С. Господарське право: підручник / В. С. Щербина: 6-те вид., перероб. і допов. – К.: Юрінком Інтер, 2013. – С. 112–113.
24. Основні стратегічні завдання державної регіональної політики з підтримки розвитку підприємницького середовища / Н.В. Сментина, О.М. Муратов // Економічні інновації: Зб. наук. пр. — Одеса: ІПРЕЕД НАН України, 2015. — Вип. 59. — С. 310-316. <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/82317>.
25. Звіт про здійснення Одеською обласною державною адміністрацією покладених на неї повноважень та стан розвитку території у 2018 році Одеська обласна державна адміністрація. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://oda.odessa.gov.ua/statics/pages/files/5c541a5409eb5.pdf/>
26. Діяльність підприємств // Головне управління статистики в Одеській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.od.ukrstat.gov.ua>
27. Діяльність підприємств // Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
28. Інституції підтримки підприємництва: концепція, особливості, діяльність. – Центр громадської експертизи, Представництво Фонду Фрідріха Науманна в Україні, Програма USAID «Лідерство в економічному врядуванні», 2016. – 176 с.
29. Інституції, що забезпечують підтримку підприємництва [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua>.
30. Стратегія розвитку малого і середнього підприємництва в Україні до 2020 року : Розпорядження КМУ від 24 травня 2017 р. № 504-р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/250167535>
31. Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для мікрокредитування суб'єктів малого підприємництва № 794-

- 2011-п, редакція від 27.09.2012. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua>.
32. Підтримка підприємництва: Матеріали офіційної інтернет сторінки Департаменту економічної політики та стратегічного планування Одеської обласної державної адміністрації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dair.odessa.gov.ua>.
33. Програма пільгового кредитування для підприємців Одещини / Підтримка підприємництва: Матеріали офіційної інтернет сторінки Департаменту економічної політики та стратегічного планування Одеської обласної державної адміністрації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dair.odessa.gov.ua/stornka-pdprimcv/>.
34. Інформаційна підтримка підприємницької діяльності / Матеріали офіційної інтернет сторінки Одеської обласної державної адміністрації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://oda.odessa.gov.ua/informacijna-pidtrimka-pidpriemnickoi-dialnosti>
35. Про затвердження Програми підтримки малого та середнього підприємництва в Одеській області на 2017-2020 роки : Рішення Одеської обласної ради [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://oblrada.odessa.gov.ua/wp-content/uploads/405-VII.pdf>.
36. Міська програма підтримки малого підприємництва в місті Чорноморську Одеської області на 2018-2020 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://cmr.gov.ua/gromadyanam/programms/mska-programa-pdtrimki-malogo-pdprimnictva-v-mst-c>.
37. Програма розвитку та підтримки малого і середнього підприємництва місті Білгород-Дністровський на 2019-2021 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://bilgorod-d.org.ua:8080/doc_proj.
38. Державна підтримка українського експорту [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrexport.gov.ua/ukr/zed/ukr/5225.html>.
39. Пархоменко О.С. Ярмош О.В. Перспективи розвитку малого та середнього підприємництва в Україні // Бізнес-інформ. – 2017. - № 9. – С. 101-105.